«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

Ա Վ Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ն Հ Ե Տ Ա Զ Ո Տ Ա Կ Ա Ն Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Հետազոտության թեման՝ Վեց տարեկանների պատրաստվածությունը դպրոցին

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ *Լուսինե Թաթոյան*

Ուսումնական հաստատություն՝՝ *ՀՀ Լոռու մարզ, Նեղոցի Ա. Բեգջանյանի անվան հիմնական դպրոց*

Երևան 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ……3

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ……. 5

ԳԼՈՒԽ 1

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԻ ՀՈԳԵԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆ ՈՒ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ……7

ԳԼՈՒԽ 2

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆԻ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄԸ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻՆ ԵՎ ԴՐԱ ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒՄԸ……11

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ. 17

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ. 18

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԱՋՈՂՈՒԹՅԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՏԵՍԱԿԵՏԸ ՀԱՍԿԱՆԱԼՈՒ ԵՎ ԻՐԵՐԸ ՆՐԱՆՑ ՏԵՍԱՆԿՅՈՒՆԻՑ ԴԻՏԵԼՈՒ ՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ Է:

Ա. Բահաթրյան

Շատ անվանի գրողներ, մանկավարժներ ու հոգեբաններ վկայում են, որ անձի հոգեական դիմագծի հարցում ինչքան բախտորոշ դեր ունի մանկական տարիների նրա կյանքը: Այս, թերևս, հոգեկան գործունեության ոչ մի կողմին չի վերաբերում այնքան, որքան զգացմունքներին: Ամենապայծառ լույսը, որ ջերմացնում է մանկան հոգին, ծնողների սերն է ու գորովը: Մանկությունը սկսվում է ընտանիքում և ավարտվում է դպրոցում:

Շատ բան արած կլինի ծնողը իր զավակի հոգեկան հարստության համար, եթե նրա գիտակցությունն ուղղի բարոյապես գեղեցիկին: Որքանով է երեխան պատրաստ դպրոց հաճախել. կախված է ծնողից և նաև մեծ է նախադպրոցական կրթությունն ապահովող քոլեջների և մանկապարտեզի դերը:

Վեց տարեկան երեխան, ով ավարտում է մանկապարտեզի ավագ խումբն ու պատրաստվում է հաճախել դպրոց, ունի որոշակի պատկերացումներ այս կամ այն հարցի շուրջ, նրա բնավորությունն արդեն ձևավորվել է, նա ունի կարծիք, ինքնուրույնություն և այլն: Մանկապարտեզ-դպրոց անցումը շատ կարևոր է, և դպրոց մտնող երեխան արդեն պետք է կարողանա կատարել որոշակի գործողություններ, պետք է ունենա գիտելիքների պաշար և այլն:

Վեցամյա երեխան ունակ է ձևավորել և զարգացնել ընդհանուր գծեր: Այդ գծերն են նպատակասլացությունը,կազմակերպվածությունը,կանխամտածվածությունը:

Անհրաժեշտ է որպեսզի երեխաները մինչ դպրոց հաճախելը տիրապետեն իրենց գործունեությունը կազմակերպելու միջոցներին :

Հետազոտության համար մենք ընտրել ենք այս թեման, ավելի խորն ուսումնասիրելու համար այն հարցը, թե արդյոք ինչպիսի՞ն պետք է լինի վեց տարեկան երեխաների պատրաստվածությունը դպրոցին:

Առանձնապես կարևորելով հանրակրթության պետական կրթակարգում ընդգծված պահանջը կարողությունների, հմտությունների և որոշակի արժեքային

համակարգի ձևավորման , դպրոցահասակ երեխային ներկայացվող պահանջների և այլնի վերաբերյալ՝ այս հետազոտական աշխատանքում կանդրադառնանք այն հարցին, թե ինչպիսին պետք է լինի վեցամյա երեխայի պատրաստվածությունը դպրոցին և ո՞ր երեխան է համարվում պատրաստ հաճախելու դպրոց։

Հետազոտության նպատակն է բացահայտել, թե որ վեցամյա երեխան է պատրաստ դպրոց հաճախել։

Հետազոտության խնդիրներն են՝

1. ուսումնասիրել թեմային վերաբերող գիտաուսումնական գրականությունը,
2. բացահայտել ծնողների դերը վեցամյա երեխայի դպրոցի պատրաստվածության հարցում։
3. առանձնացնել այն գործոնները, որոնք մեծ դեր են կատարում և նպաստում են վեցամյա երեխային պատրաստ լինել դպրոց հաճախել։

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

Այսօր երեխաները դպրոց են ընդունվում 6 տարեկանից: Սրա հետ կապված առաջանում են բազում հարցեր: Եթե 6 տարեկան երեխան սկսում է սովորել դպրոցում, արդյո՞ք սա նշանակում է, որ նա արագ է զարգանում, օգտակար է արդյո՞ք այս տարիքում ներառվել ուսումնական գործունեության մեջ, ի՞նչ է նշանակում հոգեբանական պատրաստվածություն դպրոցին:

Վեցամյա երեխայի դպրոցի պատրաստվածությունը ժամանակատար, բարդ և նպատակային գործողություն է, որը պետք է մշտապես լինի ծնողների ուշադրության կենտրոնում: Այս թեմային անդրադարձել են բազմաթիվ հոգեբան մանկավարժներ: Օրինակ Հռիփսիմե Ղաջոյանն իր «Երեխաները տարիքն ի վեր» օժանդակ ձեռնարկում գրում է. գոյություն ունի մարդկային գործունեության երեք տեսակ. խաղ, ուսում, աշխատանք:Վաղ տարիքում խաղը գործունեության միակ տեսակն է, և երեխան , բնականաբար, պետք է որ խաղին տա իր ամբողջ ժամանակը: Ավագ նախադպրոցական տարիքում մանկան կյանքի մեջ մուտք են գործում և գործունեության երկրորդ տեսակի՝ ուսման տարրեր: Ուսումնական պարապմունքները , թեկուզ կարճատև, իրենց բաժինն են ստանում նրա ժամանակից: Դպրոցական տարիներին արդեն երեխան բաժանում է իր ժամանակը խաղի ու ուսման միջև, ինչ որ ժամանակ հատկացվում է և աշխատանքային հմտություններ ձեռք բերելուն: Ահա այստեղ է պարզվում, թե սովորողը որքանով է պատրաստ դրան[1]: Իսկ ահա Լև Տոլստոյը մեծ ուշադրություն է դարձրել մոր և մանկան շփմանը մայրենի լեզվով, առանձնակի կարևորելով մայրենի լեզվով շփումն ու փոխանցված գիտելիքները:Նա գտնում է , որ մեկից հինգ տարեկանում տեղի է ունենում հախուռն հոգեկան զարգացում : Նա գիտակցության հիմքն ու հենարանն է համարում մայրենի լեզուն:

Վեց տարեկաններին պատրաստվածությանն անդրադառնալիս չենք կարող չնշել այն հարուստ փորձը որն ունի տարիքային և մանկավարժական հոգեբանությունը:

20-րդ դարի սկզբներին տարիքային և մանկավարժական հոգեբանության բնագավառում ի հայտ են գալիս երկու հոսանքներ, որոնցում տարբեր կերպ են մեկնաբանվում երեխաների հոգեկան զարգացման գործոնները: Այդ ուղղությունները միմյանցից տարբերվում էին նրանով, թե որ գործոնն էր դրվում երեխայի զարգացման հիմքում՝ կենսաբանական, թե սոցիալական: Այդ, իհարկե, չի նշանակում, որ մեկ

ուղղության ներկայացուցիչները լրիվ կերպով բացառում էին երեխայի վրա սոցիալական գործոնների ազդեցությունը, իսկ մյուսի ներկայացուցիչները՝ զարգացման կենսաբանական նախադրյալները։ Բիոգենետիկական և սոցիոգենետիկական ուղղությունների մասին խոսելիս այդ դասակարգումը բացարձակ համարել չի կարելի ։ Այն միայն մոտավոր ձևով է բացահայտում երեխայի հոգեկան զարգացման մասին

[1] Հռիփսիմե Ղաջայան, Երեխաները տարիքն ի վեր, Երևան, 2002, էջ 36,

[2] Толстой Л. Н., Учение Христа, изложенное для детей, М., 1908,стр. 42,

տեսության ստեղծման գործում ցուցաբերելով գերակշիռ միտումը։ Այդ երկու ուղղությունները սովետական հոգեբանության մեջ քննադատության ենթարկվեցին 30-ական թվականների սկզբին։

Անդրադառնալով վեցամյա երեխայի դպրոցի պատրաստվածությանը Լ. Ս. Վիգոտսկին կարևորում է իրականության հետ երեխայի ունեցած հարաբերությունը , որը սկզբից ևեթ սոցիալական հարաբերություն է։ Նա ընդգծում է, որ այդ իմաստով նորածնին կարելի է համարել առավելապես հասարակական էակ. նրա ողջ կյանքը այնպես է կազմակերպված, որ ցանկացած իրադրության մեջ իրականում կամ անտեսանելիորեն ներկա է որևիցե այլ մարդ։

Ըստ նրա երեխայի համար մեծահասակը առարկայական աշխարհի հետ շփվելու գործում հանդես է գալիս որպես միջնորդ։ Մեծահասակի ներկայությամբ երեխան հաճախ սկսում է եռանդուն կերպով գործողություններ կատարել առարկաների հետ։ Բայց երբ մեծահասակը կողքին չէ, առարակայի նկատմամբ երեխայի հետաքրքրությունը կարող է չքանալ։ Աստիճանաբար մեծահասակների հետ երեխայի շփման հիմնական ձևը սկսում է դառնալ համատեղ գործունեությունը , որտեղ երեխայի ակտիվությունը դրդում է մեծահասակի գործողություններով, իսկ երեխան մեծահասակին կոչ է անում համատեղ գործողություններ կատարել։

Երեխայի սոցիալական հակազդումները զարգանում են մանկության ողջ շրջանում։ Արթուն վիճակում երեխան պատրաստ է շփման մեջ մտնելու մեծահասակների հետ[1]։

[1] Выготский Л. С., Психология искусства, М., 1986, стр. 205,

ԳԼՈՒԽ 1

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆՆԵՐԻ ՀՈԳԵԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆ ՈՒ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

6 տարեկան առաջին դասարանցին իր հոգեկան զարգացման մակարդակով մնում է դեռ նախադպրոցական: Նա պահպանում է այդ տարիքին բնորոշ մտածողության առանձնահատկությունները, նրա մոտ գերակայում է ոչ կամային հիշողությունը, ուշադրության յուրահատկությունն այնպիսին է, որ երեխան ընդունակ է արդյունավետ զբաղվել միևնույն գործով 10-15 րոպեից ոչ ավել: 6 տարեկան երեխաների զարգացման տարբեր կողմերի հետազոտությունները ցույց են տվել, որ նրանք իրենց հանգիստ, հարմարավետ, ինքնավստահ են զգում մանկապարտեզի նախապատրաստական խմբերում ուսուցանման ժամանակ՝ ի տարբերություն դպրոցի առաջին դասարանի: Գլխավոր պատճառն այն է, որ մանկապարտեզի կենսառիթմը, մեծահասակի և հասակակիցների հետ շփման ոճը, առավել համապատասխանում է երեխայի հոգեկան զարգացման մակարդակին: Իր սոցիալական անկայունության, նոր պայմաններին և հարաբերություններին հարմարման դժվարությունների պատճառով 6 տարեկան երեխան կարիք ունի անմիջական հուզական կոնտակտի, բայց դպրոցական ուսուցման ֆորմալիզացված պայմաններում այդ պահանջմունքը չի բավարարվում:

Երեխայի կյանքի առաջին վեց տարիների ընթացքում ուսումնադաստիարակչական պրոցեսում պետք է հաշվի առնել, որ շրջապատողների հետ երեխայի փոխհարաբերությունների եղանակների ու գիտելիքների և, մյուս կողմից, հոգեկան գործունեության եղանակների զարգացման մակարդակի միջև եղած հարաբերությունը զարգանում է երկու կողմից: Այսպես, երեխայի գործունեության հնարավորությունների ընդլայնումը և նրա դրդապատճառների փոփոխությունները հանգեցնում են շրջապատող մարդկանց հետ նրա ունեցած փոխհարաբերությունների ողջ համակարգի փոփոխման անհրաժեշտությանը:

Հոգեբաններն այն կարծիքին են, որ երեխայի անձը որոշակիորեն սկսում է ձևավորվել արդեն նախադպրոցական տարիքում: Երեխայի անձի զարգացումն իր մեջ ներառում է նրա հուզական-կամային ոլորտի, ինչպես նաև հետաքրքրությունների և

վարքի դրդապատճառների ձևավորումը: Իսկ սա, իր հերթին, որոշվում է սոցիալական միջավայրում և, առաջին հերթին, երեխայի զարգացման տվյալ աստիճանի համար տիպական այն հարաբերություններով, որոնք հաստատվում են նրա ու չափահասների միջև:

Վաղ մանկության տարիներին երեխան չի հասկանում չափահասի ու նրա ազդեցության նշանակությունը, չի հասկանում նաև ինքն իրեն: Կոնկրետ իրադրության մեջ երեխան համատեղ կոնկրետ գործունեություն է կատարում չափահասի հետ: Վերջինս այդ իրադրության կենտրոնական օղակն է, իսկ երեխան կատարում կամ չի կատարում այն, ինչ նրանից պահանջում է չափահասը:Այստեղ դեռևս չի առաջանում հնազանդության,«անել թե չանել» հարցի մասին խորհրդածելու խնդիր կամ դրդապատճառների պայքար: Երեխայի վարքն իմպուլսային է:

Արդեն նախադպրոցական տարիքի սկզբում երեխայի և չափահասի միջև ծագում են սկզբունքորեն նոր փոխհարաբերություններ: Երեխան սկսում է իրեն առանձնացնել մեծահասակներից : «Ես ուզում եմ » արտահայտության հաճախակի օգտագործումը ցույց է տալիս , որ երեխան սկսում է իրեն առանձնացնել մեծահասակներից:

Ակտիվ խոսքի զարգացումը կյանքի առաջին վեց տարիների ընթացքում նպաստում է երեխայի հետագա զարգացմանը; Ուստի կարևոր է ծնողի, հաճախած խմբակների, նախադպրոցական կրթության , անձի սոցիալականացման դերն այս հարցում:

Զարգացման գործում ձեռք բերած հաջողությունները որակապես փոխում են փոքրիկի ողջ վարքը: Թեև մեծահասակի դերը մնում է առաջատար, սակայն իր գործնական կյանքի նեղ ոլորտում և իր սահմանափակ հնարավորությունների շրջանակներում երեխան ձգտում է գործել առանց մեծերի օգնության: Նոր միտումները մեծացնում են երեխայի ակտիվությունը և նրա ու մեծահասակների միջև նոր փոխհարաբերություններ են առաջացնում: Կյանքի մի շրջան կա , որն ընդունված է համարել ճգնաժամային (երրորդ տարվա ճգնաժամ) , քանի որ մեծահասակի համար դժվար է դառնում իր նեգատիվիզմի ու կամակորության շնորհիվ անտանելի դարձած երեխայի հետ շփվելը: Ճգնաժամից դուրս են գալիս ճիշտ պլանավորված աշխատանքի արդյունքում: Շատ կարևոր է ճիշտ ժամանակին ձեռնարկել որոշ քայլեր, հետագայում բարդույթներից խուսափելու համար:

Նախադպրոցական տարիքում (3-ից մինչև 7 տարեկան) շարունակվում է երեխայի օրգանիզմի արագ հասունացումը: Ընդհանուր աճի հետ զուգընթաց տեղի է ունենում հյուսվածքների և օրգանների անատոմիական ձևավորումն ու ֆունկցիոնալ զարգացումը: Կարևոր նշանակություն ունեն կմախքի ոսկրացումը, մկանների զանգվածի մեծացումը, շնչառության ու արյան շրջանառության օրգանների զարգացումը: Ուղեղի կշիռը ավելանում է 1110-ից մինչև 1350 գրամ: Ուժեղանում է մեծ կիսագնդերի կեղևի կարգավորող դերը, ենթակեղևային կենտրոնների նկատմամբ նրա վերահսկողությունը: Աճում է պայմանական ռեֆլեքսների առաջացման արագությունը, հատկապես ինտենսիվորեն է զարգանում երկրորդ ազդանշանային համակարգը:

Ֆիզիկական զարգացումն անհրաժեշտ պայմաններ է ստեղծում ավելի մեծ ծավալի ինքնուրույն աշխատանքի և ուսուցման ու դաստիարակության պրոցեսում հասարակական փորձի նոր ձևերի յուրացման համար:

Նախադպրոցական տարիքը բնութագրում է երեխայի զարգացման սոցիալական նոր իրադրության առաջացմամբ: Շրջապատող մարդկանց մեջ նախադպրոցականի գրաված տեղը էականորեն տարբերվում է այն տեղից, որը բնորոշ է վաղ մանկական տարիքի երեխայի համար: Երեխան տարրական պարտականություններ է ձեռք բերում: Նոր ձևեր է ստանում մեծերի հետ երեխայի ունեցած կապը: Համատեղ գործունեությունը հերթափոխվում է մեծահասակների ցուցումների ինքնուրույն կատարմամբ: Առաջին անգամ հնարավոր է դառնում քիչ թե շատ հետևողականորեն և ըստ որոշակի ծրագրի երեխային գիտելիքներ սովորեցնելը: Սակայն, ինչպես ցույց է տվել Լ. Ս. Վիգոտսկին, այդ ծրագիրը կարող է իրագործվել միայն այն չափով, ինչ չափով այն երեխայի համար սեփական ծրագիր է դառնում:

Նապադպրոցականի զարգացման սոցիալական իրադրության առանձնահատկությունները դրսևորվում են գործունեության նրա համար բնորոշ տեսակներում, առաջին հերթին՝ դերային խաղում: Մեծահասակների կյանքին հաղորդակից դառնալու ձգտումը, զուգորդվելով անհրաժեշտ գիտելիքների ու կարողությունների բացակայության հետ, հանգեցնում է այն բանին, որ երեխան այդ կյանքի մասին տեղեկությունները յուրացնում է իր համար մատչելի խաղի միջոցով: Նախադպրոցական հասակի երեխաների զարգացման համար հատկապես նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվում նախադպրոցական հասարակական

դաստիարակության համակարգում։ Մանկական նախադպրոցական հիմնարկներում երեխաներին որոշակի ծրագրով հիտելիքներ են տրվում, ձևավորվում են նրանց համատեղ գործունեության նախնական ձևերը, առաջանում է հասարակական կարծիք։ Ինչպես ցույց է տալիս հետազոտության արդյունքները,մանկապարտեզներում դաստիարակված երեխաների հոգեկան զարգացման ընդհանուր մակարդակն ու դպրոցում սովորելու համար պատրաստակամության աստիճանը միջին հաշվով ավելի բարձր են համեմատած այն երեխաների հետ, որոնք մանկապարտեզ չեն հաճախում։

ԳԼՈՒԽ 2

ՎԵՑ ՏԱՐԵԿԱՆԻ ԻՆՏԵԳՐՈՒՄԸ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻՆ ԵՎ ԴՐԱ ՀԱՂԹԱՀԱՐՈՒՄԸ

Երեխան իսկապես դառնում է դպրոցական այն ժամանակ, երբ ձեռք է բերում համապատասխան ներքին դիրք: Նա ներառվում է իր համար նշանակալից ուսումնական գործունեության մեջ՝ կողմնորոշվելով այն բանի հասարակական արժեքի վրա, ինչ անում է: Կրտսեր դպրոցական տարիքում ուսումնական գործունեությունը դառնում է առաջնային: Այն բավական բարդ գործունեություն է, որը պահանջում է ժամանակ և ջանքեր. 10-11 տարի:

Դպրոցը սոցիալ–մանկավարժական համակարգ է, որի կրթական միջավայրում աշակերտներն ինտեգրվում են ուսումնական, սոցիալ–մշակութային և հոգեբանական հարմարման արդյունքում: Սովորողների՝ կրթական նոր միջավայրում ակտիվ ինտեգրման գործընթացում ձևավորվում են ուսումնական գործունեության արդյունավետ իրականացման նոր կարողություններն ու հմտությունները, խմբային և անհատական ուսումնահետազոտական աշխատանքի ձևերի յուրացումը: Ակնհայտ է, որ դպրոցի մանկավարժական կարևորագույն խնդիրն է հատկապես առաջին դասարանցիների հետ աշխատանքը՝ ուղղված նոր համակարգում նրանց արագ և արդյունավետ ինտեգրմանը, սոցիալական հարաբերությունների նոր համակարգում հարմարմանը, սոցիալական նոր դերի յուրացմանը: Դպրոցի խնդիրն է սովորողի համար կենսական այդ բարդ փուլում աջակցել նրան. ուսուցման նոր պայմաններում որքան հնարավոր է արագ ինտեգրվելու աշակերտության շարքերում: Չնայած նպատակային, բովանդակային և գործընթացային բաղադրատարրերում գոյություն ունեցող տարբերություններին՝ կրթական յուրաքանչյուր աստիճանում հարմարման և ինտեգրման գործընթացները բնութագրվում են ընդհանուր և առանձնահատուկ տարբերություններով, որոնք արտացոլում են կրթական տարբեր աստիճանների կապակցվածության, շարունակականության և սահուն անցման հիմնախնդիրը:

Դպրոցական կյանքի առաջին շրջանում են ձևավորվում կրթական դրդապատճառները, որոնք հիմնվում են արժեքային կողմնորոշումների, կենսական իդեալների, պահանջմունքների վրա: Այս տարիքում կենսական ներուժը կենտրոնանում է նոր փոխհարաբերությունների, շփումների, հաղորդակցական

ոլորտի ընդլայնմանը, սովորողի սոցիալական դերի յուրացմանը: Սկսվում է ակտիվ կենսադիրքի, աշխարհայացքի ձևավորման շրջանը, աճում են սոցիալ–հոգեբանական և մշակութային պահանջմունքները[1]:

[1] Թորգոմյան Լ. Վ., Մանկավարժության ընդհանուր հիմունքներ, Եր., Տոներ, 2005, 72 էջ:

Էականորեն փոխվում է երեխաների հուզական ոլորտը: Նոր միջավայրում կոլեկտիվի ձևավորումն ընթանում է աշակերտի անհատականացման ներքին մղմամբ. առաջնային են դառնում նոր միջավայրում ինքնահաստատման, երբեմն մյուսներից տարբերվելու, հեղինակություն ձեռք բերելու, ինքնատիպ լինելու ցանկությունը, խմբային գործունեության մեջ իր յուրովի դերակատարումն ունենալու միտումը[1] : Կրտսեր դպրոց ընդունելությունը կապված է կյանքի, գործունեության և կենցաղի էական փոփոխությունների հետ: Ե. Գինգելը գրում է, որ առաջին դասարանի աշակերտների հարմարումն ընթանում է մի քանի փուլերով՝ հարմարում ուսուցման նոր համակարգին, հարմարում նոր ռեժիմի փոփոխությանը, ինտեգրում նոր կոլեկտիվում[2]: Դպրոցի կրթադաստիարակչական միջավայր ինտեգրման գործընթացում առկա են հետևյալ դժվարությունները՝

- *կյանքի սովորական ռիթմի փոփոխությունը,*
- *հուզական ապրումները՝ կապված նախադպրոցական, խաղային կոլեկտիվից հեռանալու հետ,*
- *նոր պայմաններում խաղի, հանգստի և ուսուցման օպտիմալ ռեժիմի պահպանման կարողությունների ոչ բավականաչափ ձևավորվածությունը,*
- *ինքնակառավարման ցածր մակարդակը,*
- *ուսումնական գործունեությամբ ծանրաբեռնվածությունը, որը շատ հաճախ նյարդահոգեկան լարվածություն է առաջացնում,*
- *տեղեկատվական հոսքի մեջ կողմնորոշվելու հետ կապված դժվարությունը,*
- *համադասարանցիների և ուսուցիչների ներկայությամբ հրապարակավ ելույթ ունենալու վախը, կաշկանդվածությունը, հաղորդակցման հմտությունների*

[1] Азаров Ю., Студент: возможности личного роста //Высшее образование в России, 2002, N1, с. 50–57. 4.

[2] Гингель Е., Диалог как фактор адаптации первокурсников // Высшее образование в России, 2007, N 9, С. 158–160.

պակասը, համադասարանցիների և ուսուցիչների հետ հաղորդակցման, հարաբերություններ ձևավորելու անվճռականությունը,

• նոր միջավայրում հոգեբանական անհարմարավետությունը, հաճախումների ամենօրյա վերահսկողության գործընթացից դժգոհությունը և այլն:

Բնականաբար, նշված դժվարություններն ի հայտ են բերում ֆիզիոլոգիական, կենսաբանական, սոցիալ–մշակութային և հոգեբանական բազմաթիվ գործոններ, որոնք էական փոփոխություններ են առաջացնում երեխաների վարքի և գործունեության՝ տարիների ընթացքում ձևավորված կարծրատիպերի մեջ: Քանի որ միջավայրի և գործունեության ձևերի փոփոխությունը բարդ գործընթաց է, ապա նրանում առանձնացվում են այդ միջավայրում ինտեգրման և հարմարման՝ միմյանց հաջորդող մի քանի փուլեր և շրջաններ:

Ի. Ն. Սիմանան առանձնացնում է կրթական գործընթացում սովորողների հարմարման հետևյալ փուլերը՝ ֆիզիոլոգիական (մոտ երկու շաբաթ), հոգեբանական (մոտ երկու ամիս), սոցիալ–հոգեբանական (մինչև երեք տարի)[1]: Օ. Վ. Գլինկինան առաջադրում է սովորողների հարմարման երեք փուլ՝ նախնական, ընդհանուր և առարկայական–մասնագիտական [2]:

Ա. Յու. Պետրովն առանձնացնում է սոցիալ–մշակութային նոր միջավայրում առաջին դասարանցու հարմարման հետևյալ փուլերը՝

• նախնական փուլ. անհատը կամ խումբը գիտակցում է, որ պետք է համապատասխան վարքագիծ դրսևորի նոր միջավայրում, սակայն դեռևս պատրաստ չէ այդ միջավայրում ընդունված նորմերն ու արժեքներն ընդունելու,

• խմբի անդամները դրսևորում են փոխըմբռնում և փոխադարձ հանդուրժողականություն միմյանց վարքի նկատմամբ,

---

[1]Симаева И. Н., Динамика эмоционально – чувственного состояния личности в процессе адаптации к деятельности, Калининград, Изд–во КГУ, 2002, 129 с.

[2]Глинкина О. В., Адаптация первокурсника // Профессиональное образование, 2002, N9, С. 12–16.

• ակկոմոդացիա, այսինքն՝ անհատն ընդունում է նոր միջավայրում ընդունված որոշ արժեքներ և նորմեր, դրսևորում նոր խնդիրներին, պահանջներին համապատասխան վարք,

• ասիմիլյացիա, այսինքն՝ խմբի, անհատի և միջավայրի արժեքների լիակատար համընկնում[1] :

Հոգեբանական տեսանկյունից կրթական միջավայրում հարմարման գործընթացն իրականանում է չորս փուլով: Առաջին՝ նախապատրաստական փուլը կապված է առաջին դասարանցու ինքնորոշման և հոգեբանական պատրաստության ձևավորվածության հետ՝ հաղթահարելու համար դպրոցում հարմարման առաջին շրջանում առկա դժվարությունները: Երկրորդ՝ կողմնորոշիչ փուլը կապված է տվյալ դպրոցի առանձնահատկությունների, դպրոցի ավանդույթների, ներքին կանոնների, նորմերի, պահանջների յուրացման հետ: Երրորդ՝ գնահատողական փուլում սովորողներն իմաստավորում են իրենց կրթական համոզմունքները [2] :

Վ. Պ. Կոնդրատովան դիտարկում է կրտսեր դպրոցում աշակերտների հարմարման հետևյալ երեք փուլերը՝

• առաջին փուլում իրականանում է դպրոցի կրթական միջավայրի նոր պայմաններին օրգանիզմի պատասխան հոգեկան հակազդում, որը տարբեր անհատների համար տարբեր տևողություն ունի, սակայն հիմնականում ավարտվում է առաջին կիսամյակի ընթացքում,

• երկրորդ փուլը ներառում է հարմարողական մեխանիզմների և հոգեկան գործընթացների վերակառուցումն ըստ միջավայրի պահանջների և ավարտվում է երկ-րորդ կիսամյակում,

• երրորդ փուլը կայուն հարմարման փուլն է, երբ ավարտվում են հարմարողական հակազդումները. սովորաբար այդ փուլն ավարտվում է առաջին դասարանի վերջում[1] :

1Петров А. Ю., Профессиональная адаптация студентов вуза: Монография, Челябинск: Изд–во Чел. академии культуры и искусства, 2004, 185 с.

2 Նույն տեղում, էջ 189,

Մեր կարծիքով դպրոցի կրթական միջավայր ինտեգրման կարևոր պայմաններ են սովորողի հաղորդակցման մակարդակը, ուսուցչի աջակցությունը: Կարևոր են նաև սովորողի անձնային առանձնահատկությունները, հուզական ներաշխարհը, բնավորությունը, խառնվածքը, բարոյակամային որակները, հետաքրքրությունները, պատկերացումները, աշխարհընկալումը, հակումները, ինքնակառավարման կարողությունը: Կրտսեր դպրոցում սովորողների ինտեգրման դժվարությունների բացահայտման համար մեր կողմից իրականացվել է սոցիոլոգիական հարցումներ Ախթալայի մի քանի դպրոցներում աշխատող դասվարների շրջանում: Ներկայացնենք արդյունքները.

Հարց 1. Ի՞նչ դժվարությունների են հանդիպում առաջին դասարանցիները դպրոց ոտք դնելուն պես:

ա. ուսումնական,

բ. սոցիալական,

գ. հոգեբանական,

դ. այլ

1. Հարցման արդյունքները վկայում են, որ կրստեր դպրոցականների շրջանում հարմարման գործընթացում առավել գերակշռում են հոգեբանական դժվարությունները՝ 39,4 %, ինչը խոսում է հոգեբանական ծառայությունների անհրաժեշտության մասին: Հոգեբանական դժվարություններից նշում էին դրական փոխհարաբերությունների ձևավորելը, երեխաներն ունենում են հուզական ապրումներ՝ կապված մանկապարտեզից, խաղերից հեռանալու հետ: Հարցված մանկավարժների 25,2 %–ը նշեց, որ դժվարությունները հիմնականում ուսումնական են, քանի որ երեխաները մանկապարտեզից, խաղային վիճակներից միանգամից տեղափոխվում են ուսումնական հստակ մշակված ու սահմանված միջավայր, որտեղ առաջնայինը ուսուցումն է: Նրանք մատնանշում էին ուսումնական տեղեկատվությունը յուրացնելու

[1] Кондратова В. П., Некоторые психологические показатели адаптации студентов–первокурсников к условиям в вузе // Вопросы вузовской педагогики, психологии и дадактики, Воронеж, 1982, с. 27–29,

և համակարգելու դժվարությունները: Հարցված դասվարների 29,8 %–ն էլ նշում է, որ առաջին դասարանում երեխաները հիմնականում հանդիպում են ինտեգրման

սոցիալական դժվարությունների, նոր կոլեկտիվում հարմարմանը, ժամային գրաֆիկին, նոր միջավայրում ընդունված նորմերին և կանոններին:

Հարց 2. Կրտսեր դպրոցականները առաջինը ումի՞ց են ակնկալում աջակցություն:

ա. դասվարից,

բ. ծնողներից,

գ. սոցիալական մանկավարժից,

դ. ընկերներից,

ե. հոգեբանից

Հարցման մասնակից դասվարների կարծիքով երեխաների 32,2 %–ը աջակցություն առաջինը սպասում է դասվարից: Սա բացատրվում է նրանով, որ դասվարն օրվա մեծ հատվածը երեխաների հետ է և աջակցում է նրանց՝ նոր միջավայր արդյունավետ ինտեգրմանը: Հարցվածների 41,1 %–ը գտնում է, որ երեխաները աջակցությունը հիմնականում սպասում են ծնողներից, և սա բնական երևույթ է այդ տարիքում, քանի որ նրանք դեռևս շատ են կախված ծնողներից, և իրենց պաշտպանը, իդեալը ծնողն է: Հարցվածների 11,2 %–ը գտնում է, որ երեխաների ինտեգրման դժվարությունները սոցիալական մանկավարժի խնդիրն է, սակայն այսօր ոչ բոլոր դպրոցներում է աշխատում սոցիալական մանկավարժ: 12,3 %–ը դժվարությունների հաղթահարման աջակցությունը փնտրում է հոգեբանական ուղղորդված գործունեության մեջ, սակայն նույնպես պետք է փաստենք, որ ոչ բոլոր դպրոցներում է այսօր աշխատում հոգեբան:

Այսպիսով՝ ուսումնառության առաջին շրջանում դպրոցի կրթական միջավայր սովորողների ինտեգրումը սոցիալ–մշակութային նոր միջավայրում նոր հարաբերությունների ձևավորման գործընթաց է, որում առանձնանում են ուսումնական, հոգեբանական, սոցիալ–մշակութային և մասնագիտական ուղղությունները: Դպրոց ինտեգրման գործընթացի արդյունավետությունը մեծ չափով կախված է ուսուցչի անձնային և մասնագիտական որակներից, մանկավարժական տակտից և սոցիալ–մշակութային կոմպետենցիաների ձևավորվածությունից, հաղորդակցման ճկուն, ըստ իրավիճակի ռճերի տիրապետման հմտություններից:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Վեցամյա երեխաների հետ աշխատելիս անհրաժեշտ է կարևորել ուսումնական գործունեություն ծավալելու համար անհրաժեշտ կարողությունների ձևավորումը:

2. Ուսուցան բովանդակությամբ են որոշվում երեխայի մտավոր զարգացման ընդհանուր տիպը և կառուցվածքը:

3. Խաղը լավագույն միջոցն է պարզելու , թե երեխան որքանո՞վ է պատրաստ հաճախել դպրոց:

4. Համագործակցելով կոլեգաների, երեխաների ծնողների և օրինական ներկայացուցիչների հետ կարելի է կարճ ժամանակահատվածում պատրաստել բոլոր վեցամյա երեխաներին հաճախել դպրոց:

5. Երեխային նախապատրաստել ուսումնական գործունեությանը նշանակում է տարբեր ճանապարհներով և ամենաբազմազան միջոցներով օժանդակել, որ ավագ նախադպրոցականը ձեռք բերի մտածողական գործողություններ կատարելու որոշակի ունակություններ:

6. Դպրոց ընդունվող ոչ բոլոր երեխաներն են տիրապետում ուսումնական գործունեություն ծավալելու համար չափազանց կարևոր այն ունակություններին, որոնք, բնականաբար, պիտի ձևավորվեն ու զարգանան դպրոցում դասավանդվող բոլոր առարկաների դասերի ընթացքում՝ ստեղծելով անձի բազմակողմանի զարգացման հնարավորություններ:

7. Մեր կարծիքով դպրոցի կրթական միջավայր ինտեգրման կարևոր պայմաններ են սովորողի հաղորդակցման մակարդակը, ուսուցչի աջակցությունը: Կարևոր են նաև սովորողի անձնային առանձնահատկությունները, հուզական ներաշխարհը, բնավորությունը, խառնվածքը, բարոյակամային որակները, հետաքրքրությունները, պատկերացումները, աշխարհընկալումը, հակումները, ինքնակառավարման կարողությունը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Թորգոմյան Լ. Վ., Մանկավարժության ընդհանուր հիմունքներ, Եր., Տոներ, 2005,

Խաչատրյան Ս., Կրթության փիլիսոփայություն (ձեռնարկ ուսանողների համար), Եր., Լինգվա, 2009,

Ղաջյան Հ., Երեխաները տարիքն ի վեր, Երևան, 2002,

Տարիքային և մանկավարժական հոգեբանություն, պրոֆ. Ս. Վ. Պետրովսկու խմբագրությամբ, Եր., 1977,

Азаров Ю., Студент: возможности личного роста //Высшее образование в России, 2002, N1,

Гингель Е., Диалог как фактор адаптации первокурсников // Высшее образование в России, 2007, N 9,

Глинкина О. В., Адаптация первокурсника // Профессиональное образование, 2002, N9, С. 12–16.

Выготский Л. С., Психология искусства, М., 1986,

Симаева И. Н., Динамика эмоционально – чувственного состояния личности в процессе адаптации к деятельности, Калининград, Изд–во КГУ, 2002,

Толстой Л. Н., Учение Христа, изложенное для детей, М., 1908,